

הלכות ברכות פרק ז

פרק ז

דרך ארץ בסעודה

א.

א.

מנהגות רבים נהגו חכמי ישראל בסעודה, וכולן דרך ארץ הן. ואלו הן, כשנכנסין לסעודה - גדול שבכולן נוטל ידיו תחילה. ואחר כך נכנסין, ויושבין מסובין, וגדול מסב בראש, ושני לו למטה ממנו. היו שלש מיטות - גדול מסב בראש, ושני לו למעלה ממנו, ושלישי לו למטה ממנו:

ב.

בעל הבית מברך המוציא לחם, ומשלים ברכה ואחר כך בוצע, והאורח מברך ברכת המזון, כדי שיברך לבעל הבית. ואם היו כולן בעלי הבית - גדול שבכולן בוצע, והוא מברך ברכת המזון:

ג.

אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח ולפתן לפני כל אחד ואחד, אלא אם כן נתכוונו לאכול פת חריבה. ואינו בוצע לא פרוסה קטנה, מפני שהוא נראה כצר עין, ולא פרוסה יתר מכביצה, מפני שנראה כרעבתן.

ובשבת יש לו לבצוע פרוסה גדולה.

ואינו בוצע אלא ממקום שבשל יפה יפה:

ד.

מצוה מן המובחר לבצוע מכיכר שלימה.

אם היתה שם שלימה של שעורים ופרוסה של חטים - מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע משתיהם, כדי שיבצע מחיטים ומשלימה.

בשבת ובימים טובים חייב לבצוע על שתי כיכרות. נוטל שתיהן בידו, ובוצע אחת מהם:

ה.

הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד, והאחד נוטל בידו, ואינו נותן ביד האוכל אלא אם כן היה אבל.

והבוצע הוא שפושט ידו תחילה ואוכל.

ואין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום המברך, ואין הבוצע רשאי לטעום עד שיכלה אמן מפי רוב המסובין.

ואם רצה הבוצע לחלוק כבוד לרבו או למי שהוא גדול ממנו בחכמה, ויניחנו לפשוט ידו קודם לו, הרשות בידו:

ו.

שנים ממתניין זה לזה בקערה, שלשה אין ממתניין.

גמרו מהן שנים - השלישי מפסיק עמהן,

גמר אחד מהן - השנים אין מפסיקין לו, אלא אוכלין והולכין עד שגומרין.

אין משיחין בסעודה, כדי שלא יבוא לידי סכנה. ומפני זה אם בא להם יין בתוך המזון - כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאם בירך אחד, יענה העונה אמן בשעת הבליעה, ויבוא לידי סכנה.

ואין מסתכלין בפני האוכל, ולא במנתו, שלא לביישו:

ז.

השמש העומד לפני המסובין, אינו אוכל עמהן.

ודרך רחמנות היא ליתן לתוך פיו מכל תבשיל ותבשיל, כדי ליישב דעתו.

ואם נתנו לו יין - מברך על כל כוס וכוס שנותנין לו, מפני שאין שתייתו תלויה ברצונו, אלא ברצונם:

ח.

יצא אחד מן המסובין להשתין מים - נוטל ידו אחת ונכנס.

דיבר עם חבריו והפליג - נוטל שתי ידיו ונכנס.

ואם היו מסובין לשתייה - נכנס ויושב במקומו, ונוטל ידיו, ואחר כך מחזיר פניו לאורחים.

ולמה נוטל במקומו? שמא ידמו שלא נטל ידיו, מפני שאין שם אכילה:

כבוד פת

ט.

אין מניחין בשר חי על הפת, ואין מעבירין כוס מלא על הפת, ואין סומכין את הקערה בפת.

ואין זורקין את הפת, ולא את החתיכות, ולא את האכלים שאין להם קליפין, כגון תותים וענבים ותאנים, מפני שהן נמאסין.

ומותר להמשיך יין בצינורות בבתי חתנים.

וזורקין לפנייהן קליות ואגוזים בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שנמאסין.

ואין נוטלין ידיים ביין, בין חי בין מזוג.

וכן אין מפסידין שאר אכלין ומשקין דרך ביזוי ובעיטה:

אורחים

י.

אסור לאורחים ליטול כלום ממה שלפניהם וליתן ביד בנו או בתו של בעל הבית, שמא יתבייש בעל הסעודה, שהרי אין לו אלא מה שהביא לפניהם, ונמצאו הקטנים נוטלין אותו והולכין.

לא ישלח אדם לחבירו חבית יין ושמן צף על פיה, שמא ישלח לו אדם חבית שכולה שמן, וידמה שהיא יין, ושמן הוא שעל פניה בלבד, ויזמן אורחים, ויתבייש.

וכן כל כיוצא בדברים אלו המביאין לידי בושא לבעל הסעודה אסורין:

סיום הסעודה

יא.

גמרו מלאכול - מסלקין את השלחן, ומכבדין את המקום שאכלו בו, ואחר כך נוטלין את ידיהן, שמא יישאר שם פירורין שיש בהן כזית, שאסור להלך עליהן ולרחוץ עליהן. אבל פירורין שאין בהן כזית - מותר לאבדן ביד:

יב.

הביאו להן מים לנטילה, כל שמברך ברכת המזון הוא נוטל ידיו תחילה, כדי שלא ישב הגדול וידיו מזוהמות עד שיטול אחר, ושאר הסועדין נוטלין ידן בסוף זה אחר זה.

ואין מכבדין בדבר זה, שאין מכבדין בידים מזוהמות, ולא בדרכים, ולא בגשרים, אלא בפתח הראוי למזוזה ובשעת כניסה:

גמרו ליטול ידיהן, וניגבו ידיהן, ובירכו ברכת המזון, והביאו את המוגמר - הגדול שבירך ברכת המזון הוא מברך על המוגמר, וכולם עונים:

אם היה שם יין - מביאין כוס מחזיק רביעית או יתר על רביעית, ומביאין מין בשמים.

אוחז את היין בימינו, ואת הבשמים בשמאלו, ומברך ברכת המזון, ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מברך על הבושם.

אם היה הבשמים שמן ערב וכיוצא בו, טחו בראש השמש, ואם היה השמש תלמיד חכמים, טחו בכותל, כדי שלא יצא מבושם לשוק:

אף על פי שאין ברכת המזון טעונה יין, אם בירך על היין כמנהג שאמרנו, צריך שידיח הכוס של ברכה מבפנים, וישטוף אותו מבחוץ, וימלאנו יין חי, וכיון שיגיע לברכת הארץ נותן לתוכו מעט מים, כדי שיהא ערב לשתייה. ואין משיחין על כוס של ברכת המזון, אלא הכל שותקין עד שתכלה ברכת המזון והיין וישתו: